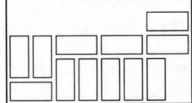

utrechts
monumenten
fonds

STEEN- GOED

10

12

14

16

18

20

Ridderschapstraat 18 en omgeving

Afbeelding op de omslag:

De gevels van de huizen Ridderschapstraat 10, 12, 14, 16, 18 en 20, zoals zij er in 1997 uit zien en zoals ze in de eeuwen daarvoor er uit gezien kunnen hebben.

Interpretatie van gegevens uit transportakten, bouwtekeningen en foto's.

(tek. Si.)

"STEEN-GOED" is een uitgave van de

STICHTING HET UTRECHTS MONUMENTENFONDS

Dorstige Hartsteeg 21

3512 NV Utrecht

tel. 030 - 2311761

fax 030 - 2332901

postrekening 427215

Het Utrechts Monumentenfonds beheert en restaureert monumentale woonhuizen in Utrecht.

Voor minimaal f 10,- per jaar of f 250,- ineens is men begunstiger van de stichting. Men ontvangt dan het Jaarverslag, "STEEN-GOED", de Nieuwsbrieven en uitnodigingen voor vergaderingen en excursies.

Ridderschapstraat 18

Op 10 maart 1995 ontving het UMF een brief van de heer H. Starke. Hij had bij het ordenen van de administratie van zijn overleden zuster, mevr. Nora Pulle, geboren Starke, een aantekening aangetroffen, waarin zij had aangegeven haar huis **Ridderschapstraat 18** aan het Utrechts Monumentenfonds te willen nalaten.

Hoewel het ging om een informeel testament heeft haar broer haar wens ten voordele van het UMF uitgelegd. Het Fonds is beiden hiervoor zeer erkentelijk.

Nora Pulle heeft van Utrecht gehouden en was daarom ook begunstigster van het UMF en actief als vrijwilligster voor het UDS.

In dit Steen-Goed zal de geschiedenis van haar huis worden belicht.

Inleiding

Ridderschapstraat 18 en omgeving

Ik realiseer me dat ik op de tenen zou kunnen trappen van die mensen die grootgegroeid zijn in de Ridderschapstraat als ik zeg dat deze straat een straat is, waar de meeste mensen alleen maar *inkijken*, met een snelle blik opzij, rijdende of lopende door de Wittevrouwenstraat.

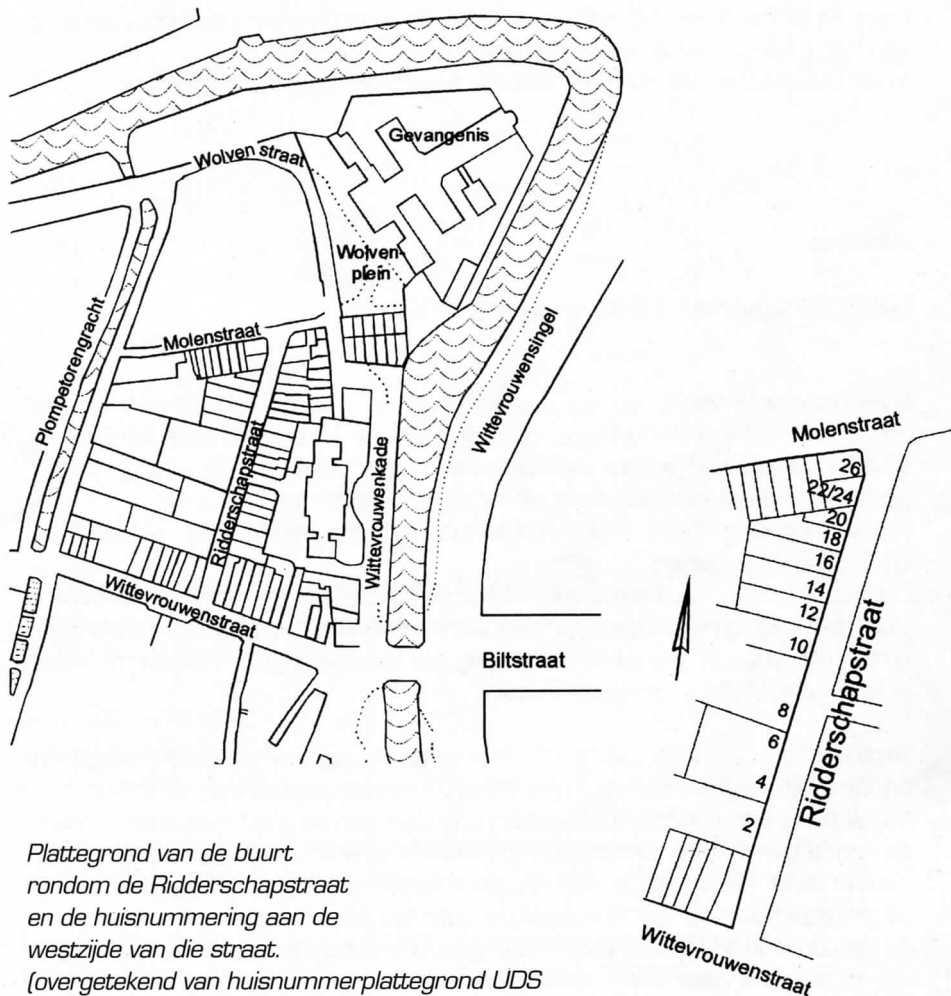
Het is geen straat van: 'laten we vanmiddag eens gezellig gaan wandelen in de Ridderschapstraat'.

Daarvoor heeft die straat teveel lelijke garagedeuren en slordige pakhuizen. Ook haar ligging, wijzende naar een *'uithoek'* van de binnenstad, maakt deze straat niet tot een gezochte verbinding. Je komt er eigenlijk alleen maar als je er woont of als je er moet 'wezen'.

Toch durf ik u best aan te raden daar eens te gaan kijken, vooral diegenen onder u die plezier hebben in het kijken naar en oog hebben voor 'oud'.

Maak eens een rondwandelingetje in dit deel van de stad met daarin naast de reeds genoemde straat, de Plompetorengracht, de Molensteeg en het Wolvenplein. Kijk naar de deuren, de kozijnen en de dakranden, soms nog vol originele details. Kijk ook naar de door tijd en menselijk gebruik gevormde - en daardoor soms misvormde - gevels en bedenk hoe ze eens geweest zijn en hoe het weer zou kunnen worden.....

Ook moet u even stilstaan bij het idee dat u in deze straat loopt op grond waarop vier eeuwen lang, nog vóór het een straat was, een door muren omringd klooster heeft gestaan, waarbinnen een aantal vrouwen, gekleed in wit habijt en van nette komaf, een vrij afgezonderd leven leidden. Er zijn nog muren die aan die tijd herinneren. En waarom die naam? Ridderschapstraat? Zo'n naam doet vermoeden dat men in een oude straat loopt. Maar dat is niet zo, als men het vergelijkt met de echt oude straten in de Utrechtse binnenstad. Ik leg het U allemaal uit.

Plattegrond van de buurt rondom de Ridderschapstraat en de huisnumering aan de westzijde van die straat. (overgetekend van huisnummerplattegrond UDS en aangepast aan situatie 1997. Tek. Si)

Het Wittevrouwenklooster.

In de Middeleeuwen werd het terrein, waar nu de Ridderschapstraat gelegen is, ingenomen door het Wittevrouwenklooster.

Het Wittevrouwenklooster lag tegen de stadswal ten noorden van de Wittevrouwenstraat. Het klooster heeft zijn naam doorgegeven aan die straat, maar ook aan een kade, singel, een wijk, het 'geregt', niet te vergeten de voormalige politiepост en aan de in 1858 afgebroken Wittevrouwenpoort, die ook wel de Gelderse Poort werd genoemd.

Ook de Kloostersteeg en de Lange Jufferstraat herinneren ons nog aan dit klooster, dat ook wel met 'Jufferenconvent' werd aangeduid.

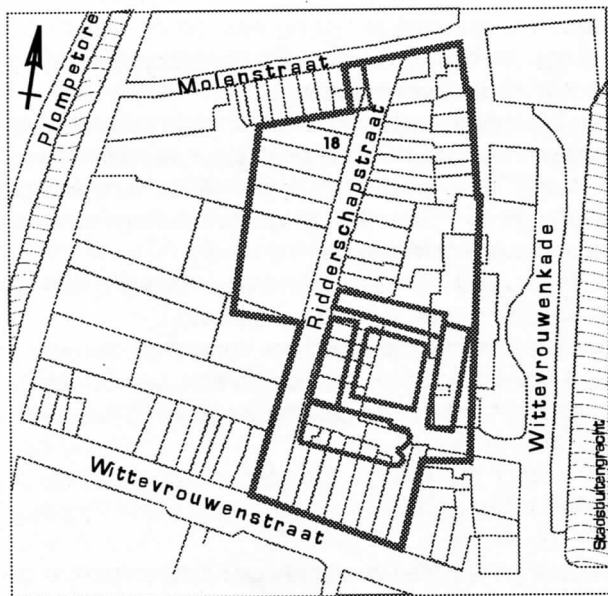
In 1390 werd deze noordoosthoek van de Utrechtse binnenstad, die ook de naam van St. Jans Oudwijk droeg en tot het gerecht van St. Jan behoorde, doorsneden door het graven van een nieuwe gracht (Plompetoengracht).

Het Wittevrouwenklooster was er dus toen al. De grenzen van het klooster (waarschijnlijk was het geheel ommuurd) zijn op de tekening op de volgende bladzijde weergegeven.

De hoofdingang was een poort ter plaatse van de huidige Kloostersteeg in de Wittevrouwenstraat. Binnen de muren stond een kerk met ten noorden daarvan een pandhof en ten zuiden, langs de Wittevrouwenstraat, het kerkhof. Achter op het terrein stonden enkele bijgebouwen, stallen en schuren en er lag ongetwijfeld ook een moestuin. Het is bekend dat aan de westzijde achter de muur aan de kant van de Plompetoengracht een boomgaard ⁽¹⁾ was.

Voor de oudste gegevens over dit klooster - Monasterium Albarum Dominarum - moeten we putten uit de studies van professionals op historisch gebied⁽²⁾. Bij hun pogingen om de geschiedenis te reconstrueren blijkt dat er uit de tijd vóór de reformatie - toch een tijdspanne van drie à vier honderd jaar - relatief weinig gegevens over dit klooster bewaard gebleven zijn en dat daarom vooral de oorsprong nogal duister is.

De meesten van de geschiedschrijvers zeggen vrij eensgezind dat dit klooster behoorde tot de Norbertijner orde (ook wel de Praemonstratenzer orde genoemd naar een klooster dat in 1120 door Norbertus van Xanten, 1080-1134, in Prémontré werd gesticht). De witte kleding, die de nonnen van het klooster plachten te dragen, wordt bij deze toewijzing als enige reden aangevoerd. Zonder een verder bewijs wordt deze bewering als vanzelfsprekend of algemeen bekend in diverse bronnen herhaald. In de archieven van de Norbertijnen blijken er echter slechts enkele zeer vage verwijzingen naar het Utrechtse klooster voor te komen. Uit één vermelding in 1518 zou pas echt geconcludeerd kunnen worden dat het een klooster van Norbertinessen is geweest. ⁽³⁾

Over het stichtingsjaar van dit klooster zijn de geschiedschrijvers minder eensgezind. Zij noemen vele jaartallen, allen in de 13e eeuw, beginnende bij 1223, vaak zonder bewijzen, soms gewoon foutief.

De grenzen van het Wittevrouwenklooster (tek. Si)

Een kanunnik van St. Marie verdeelde in zijn testament in 1248 zijn nalatenschap over de vrouwenkloosters in Utrecht en noemde hen daarbij met name. Met één van die kloosters kon alleen 'ons' klooster zijn bedoeld. Het legaat werd toen gegeven aan Magdalenazusters, die ook in het wit gekleed gingen. Hieruit concludeert men dat het Wittevrouwenklooster begonnen is als een Magdalenaklooster. Dit wordt als de eerste vermelding beschouwd.

De St. Maria Magdalena-orde is in het begin van de 12e eeuw in Europa ontstaan naar aanleiding van een pauselijke oproep in een poging tot hervorming van de publieke zeden. Als gevolg van ontwikkelingen in Europa, zoals o.a. de groter wordende steden, de stijgende welvaart en de kruistochten, was de prostitutie sterk toegenomen. De pauselijke oproep heeft tot gevolg, dat er tehuizen gaan ontstaan waarin tot beter leven bekeerde vrouwen opgenomen konden worden, om een soort religieus bestaan te gaan leiden.

Deze ontwikkeling wordt bevestigd door een pauselijke brief van 1227, met daarin de oprichting van de St. Maria Magdalena-orde. Hierdoor kregen de verspreide tehuizen meer de staat van klooster en regels bij hun taak van zielzorg en bekering van de bedoelde vrouwen.

Het zal dit klooster ten goede zijn gekomen dat aflaten verleend werden aan weldoeners van de nieuwe orde.

Al vrij spoedig lijkt de aard van dit klooster te veranderen. In 1307 heet het klooster in een oorkonde nog "Maria Magdalena van de Wittevrouwen", een 20-tal jaren later wordt de naam van Maria Magdalena al weggelaten.

Er is helaas geen enkel document bewaard gebleven waaruit iets van de oorspronkelijke bewoonsters blijkt. Zusters van het Wittevrouwenklooster, die in de 14e eeuw in geschriften vermeld worden, blijken uit een andere maatschappelijke laag te komen dan waaruit prostituées doorgaans voortkomen. Namen als Zoudenbalch, Vronesteijn, Proeijs, Van Zuylen, komen voor, om enkele te noemen. De verandering van Magdalenaklooster in een meer deftig klooster weerspiegelt zich in de titulatuur van de nonnen, die nu Joncfrouwen genoemd gaan worden, samengetrokken tot Jofferouwen of Joffers. Van de oorspronkelijke opzet is niets meer over als in 1395, aan de Nieuwegracht, een ander Maria Magdalena Gasthuis met bijbehorend klooster wordt gesticht.

De bezittingen van het klooster waren voor een belangrijk deel opgebouwd uit de gelden en goederen - vooral gelegen in de provincie - die de dames bij hun intreding van hun familie meekregen of meenamen en uit de pachten, die dan daaruit in de loop van de jaren voortvloeiden. Maar ook legaten en giften waren een inkomensbron voor het klooster. Schriftelijke bewijzen zijn hiervoor aangetroffen, maar zoals reeds gezegd relatief weinig in getal. Eén van die gevonden legaten is aardig om te vermelden. In een 13 bladen tellend en volgeschreven testament⁽⁴⁾ laat Thomas van Niekercken, decaan van St. Jan, in ca. 1570, aan heel veel personen en instanties kleine bedragen na, waaronder aan de Wittevrouwen: << *Item ick geve tot die juffrouwen tot Wittevrouwen binnen Utrecht, nae mijn doot, zes Carolus guldens eens en uitte de kiste erfelick 's jaers zes Carolus guldens om op Sinte Maarten avonds zich daermede vrolick te maken* >>

Wittevrouwenklooster na de kerkhervorming

Men zou verwachten dat na de hervorming alle kerkelijke goederen zouden zijn verbeurd verklaard of dat de goederen zouden zijn overgedragen aan de nieuwe Gereformeerde kerk. Dat is iets anders gegaan, althans in de provincie Utrecht:

Het overheidsgezag, de Staten van Utrecht, bestond vóór de hervorming uit drie leden: de Kapittels, de Ridderschap en de Steden, respectievelijk vertegenwoordigend de prelaten en kanunniken van de vijf kapittels, de plattelandsbevolking en de burgers van de steden. In de Middeleeuwen was van deze drie de macht van de kapittels het grootst, maar sinds Karel V waren ze meer aan elkaar gelijk geworden, al sprak men nog wel van het eerste,

tweede en derde lid.

Na de reformatie werd er vanuit de Utrechtse burgerij en het stadsbestuur sterk op aangedrongen om het eerste lid op te heffen, maar Willem I en de Landraad beslisten daarover anders. De kapittels mochten wel blijven bestaan doch alleen bijeenkomen om te handelen over geestelijke zaken en over het beheer van hun goederen. De kapittels kregen nieuwe vertegenwoordigers in de Staten, die de Geëligeerden werden genoemd, omdat ze werden 'geëligeerd' d.w.z. gekozen, door en uit de Ridderschap, de Steden en de Kapittels zelf, mits ze maar goede Calvinisten waren.

Het lijkt er sterk op dat bij deze beslissing een kapitaalkrachtige lobby heeft meegespeeld. Ook de kloosters, die wat minder machtig waren dan de kapittels, maar wel veel bezittingen hadden, bleven daardoor bestaan. Niet alleen het beheer over de goederen ging in protestantse handen over maar ook de bewoonsters, de nonnen, werden protestant en bleven hun financiële ondersteuning krijgen uit de opbrengst van de kloosterbezittingen. Per slot van rekening waren er in de rijke en adellijke protestantse families ook ongehuwde dochters.

In de " Ordre op de geestelickheit " in 1580 wordt deze overgang als volgt omschreven⁽⁵⁾:

<< dat men de joffrouwenconventen generalick maecken zall canonnissen nae de Gereformeerde religie ende het getall reduceren nae dat die goederen zullen moegen draegen, mits dat die vergeven zullen worden naer ouder gewoonte, ende dat men dese zall doen hebben eenighe bequame ministers ofte leraers die haer tot zeekere tyden leeren ofte in Gods Woord instrueren >>

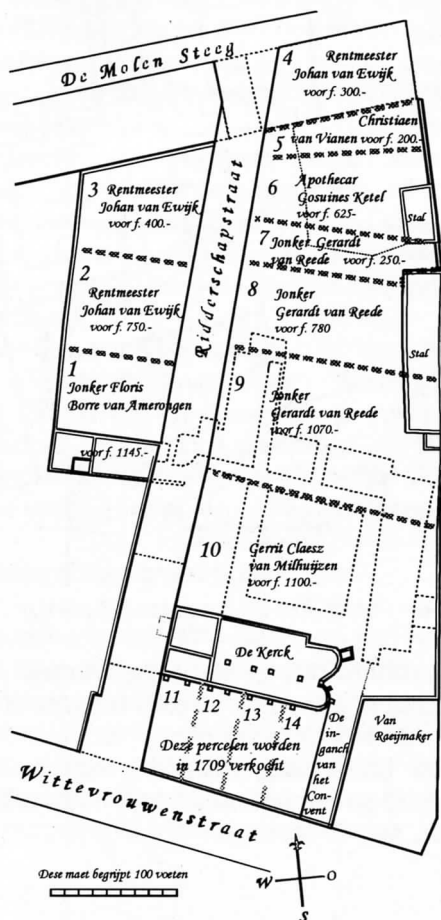
Het beheer over de goederen, - men komt regelmatig in de officiële stukken tegen: de *directie* der goederen - wordt bij een overeenkomst in 1582 in handen gelegd van de Ridderschap. Johan van den Bongaert, lid van de Ridderschap, wordt door de Staten van Utrecht als eerste Rentmeester benoemd.⁽⁶⁾ Ook de overwegend adellijke 'Jufferen' van het Convent mogen door de adellijke Heren van de Ridderschap worden benoemd.

Het Ridderschapstraat project

Het houden (en onderhouden) van een klooster na de hervorming, op de schaal zoals daarvoor, was niet meer nodig. Rond 1640 woonden er nog maar enkele vrouwen op het kloosterterrein. Ook veel andere kloostererven in de stad werden in die tijd voor andere doeleinden gebruikt, bebouwd en vaak doorsneden door nieuwe straten.⁽⁷⁾ De stedelijke overheid dringt er bij de Ridderschap op aan, omdat "*het getimmer des Convents seer vervalt*", het terrein van het Wittevrouwenklooster te 'betimmeren'.

In plaats van in 18 percelen wordt het kloosterterrein, waarvan door die brand (waarschijnlijk) meer oppervlakte voor verkoop beschikbaar is gekomen, verdeeld in 14 grotere percelen. Ook heeft misschien de vrijdom van betaling van onroerendgoedbelasting een zetje in de goede richting gegeven. Een vroedschapsresolutie in 1663 luidt: ⁽⁸⁾

<< Is opt geproponeerde bij de Heer eerste Borgemeester Hamel de Heeren Edelen en Ridderschap geconsenteert door 't erf streckende van de Noordsyde van de Wittevrouwenstraet, langs de Westzyde van 't Wittevrouwenklooster tot in de Molensteech, een straet te mogen openen in conformité van de caerte alhier vertoont ende ten dien eynde aen de eigenaers der nieuwe aldaer te timmeren huysingen gratieuselick vergonst, vrydom vant huysgelt voor den tijt van tien jaren. Mits dat 't Kerckhoff ofte erf leggende ten Suyden van de selve kercke tot aen de Wittevrouwenstraat open ende onbetimmert gelaten worde, ende alsulcx buiten vercopinge blyven de erven op de caerte met num. 11, 12, 13, 14 getekent.>>

Jammer genoeg is de 'Caerte' van dit nieuwe plan, die overigens ook door Paulus Ruisch werd getekend, niet bewaard gebleven. We moeten de nieuwe perceelindeling daarom herleiden uit de gegevens, die in de transportakten zijn vermeld. Hierin wordt namelijk ook verwezen naar nummers, maar die zijn niet te rijmen met de perceelnummers van het oude plan van 1647. De tekening hiernaast, met daarin de nieuwe perceelnummers, geeft dan ook slechts een redelijke indicatie van de ligging en de grootte van de tien percelen.

De in 1663 te verkopen percelen. (tek. Si.)

Op voorgaande tekening is te zien dat de vreemde hoek die de Molensteeg maakt met de Ridderschapstraat mogelijk veroorzaakt is door een gebouwtje dat achter op het kloosterterrein aan de Molensteeg lag.

Dat de publieke verkoping van de percelen op 9 september 1663 plaats vond, weten we uit de financiële verantwoording van de verkoop⁹⁾, die de Rentmeester van het Convent, Johan van Ewijck, in 1664 maakt:

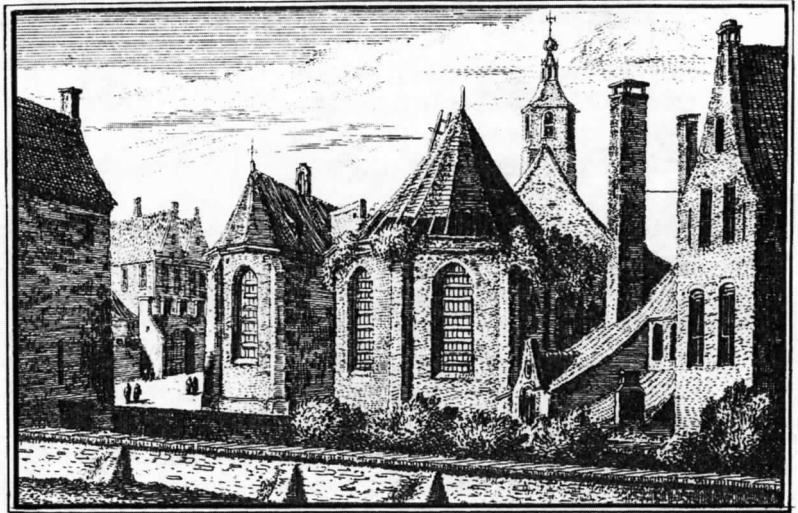
<< Extraordinaris ontfangs van de penningen van de 10 erven die aan dit Convent hebben behoort ende publijcquelyck den 9e september 1663 bij de Hooch Ed: welgeb.Heer Thesaurier en Superintendenten zijn vercocht: VI m IX c LI L >> [= 6951 gulden]

De kopers (en de prijs) zijn op de tekening aangegeven. Het valt hierbij op dat de erven 2, 3 en 4 werden gekocht door de rentmeester van het Convent, Johan van Ewijck, die verantwoordelijk was voor het administreren van de ontvangsten. Nog opvallender is eigenlijk dat hij de erven 2 en 3, op dezelfde dag waarop hij ze in bezit krijgt, doorverkoopt aan de timmerman Gijsbert Henrickss Schade.

Hierna volgen 18 maanden met grote bouwactiviteiten. In die korte periode vonden er alleen al aan de westzijde van de Ridderschapstraat zeven transporten plaats van lege erven en nieuw getimmerde huizen en werden er acht plechten opgenomen om de bouw van deze nieuwe huizen te bekostigen.

CCXVI.

De KERK en een gedeelte van het WITTE VROUWEN KLOOSTER binnen Utrecht, by de Witte Vrouwen Poort, zoo als zich die in het Jaer 1661, vertoonde.

WITTEVROUWE-KERK tot Utrecht

Het Wittevrouwenklooster gezien vanaf de stadswal. Links de poort aan de Wittevrouwenstraat ter hoogte van de huidige Kloostersteeg. (GAU/TA/Lb14.3)

*De Wittevrouwenkerk gezien vanuit de Ridderschapstraat.
Vóór 1709 is ook deze kerk gesloopt. (GAU/TA/Lb14. 10. 1)*

De huizen aan de westzijde van de Ridderschapstraat.

Als we het fraaie woonhuis Ridderschapstraat 2 buiten beschouwing laten, bestaat de westzijde van de straat eigenlijk uit twee delen: een bedrijfsge-
deelte en een woongedeelte.

Het bedrijfsgedeelte omvat de nrs. 4, 6 en 8, welke gebouwd zijn als koets-
huizen op de achtererven van de Plompetorengrachthuizen. Door het
maken van de Ridderschapstraat had men de gelegenheid gekregen om
daar deze koetshuizen te bouwen.

Het woongedeelte - de nrs 10 t/m 20 - staat op het voormalige klooster-
terrein, dat omsloten was door de kloostermuur, welke ook nu nog bij een
aantal van die huizen als tuinmuur dient.

De woonhuizen aan het eind van de straat - de nrs. 22, 24 en 26 - staan
nu weliswaar in de Ridderschapstraat, maar hun voorgangers stonden bui-
ten de muur van het klooster en waren georiënteerd op de Molensteeg.

Ridderschapstraat 10, 12 en 14

De eerste drie huizen met de huisnummers 10, 12 en 14 zijn gelijk aan elkaar. Ze zijn tegelijk gebouwd in het najaar van 1665 door de 'metselaar' Gerard Claesz van Milhuijzen, die de ledige erven kocht van timmerman Gijsbert Hendrikss van Schade.

Het zijn diepe huizen, goede huizen, royale huizen, mooi van verhoudingen. Na ruim 300 jaar dienstbaarheid zie je dat nu nog aan ze af. Die tekenen van dienstbaarheid zijn duidelijk te bespeuren aan de gevels van nrs. 12 en 14. Bij nr. 10 zijn die, een paar jaar geleden, uitgewist door een magnifieke restauratie, waardoor dit huis weer een nieuwe kans heeft gekregen. Voor de andere twee - en voor de straat - zou dat ook geen kwaad kunnen....

De grote garage- of werkplaats-deuren, die nu het gezicht bepalen van de nrs. 12 en 14 - en dat niet bepaald verfraaien - zijn pas in de dertiger jaren aangebracht⁽¹⁰⁾. In die jaren was op de begane grond van nr. 10 een schilderwerkplaats gevestigd, behorende bij de grote garage van de

UTAM in het buurpand. In nr. 12 was een garage met op de verdieping een meubelopslagplaats van de

fa. Roos en Van der Kolk. In nr. 14 was

de sigarenfabriek "Deli" gevestigd.

1997
Ridderschapstraat
10 t/m 20

In 1666 zijn deze drie huizen eigendom van Tijman Luyten Decker, een houtkoper 'in de Weerde buiten de Stadt'. Waarschijnlijk speelde hij in het gehele project een zakelijke rol. Misschien was hij de houtleverancier. Bij andere huizen op het rijtje wordt zijn naam genoemd als hypotheekverschaffer.

Het bouwen van deze huizen was voor de eigenaren van de grote huizen aan de Plompetorengracht een verandering waar ze even aan moesten wennen. Lange tijd hadden ze mogen uitkijken op heel rustige achterburen: in 't wit geklede vrouwen. Maar in plaats van op hun boomgaard keek men nu uit op de achterzijde van huizen. Johanna del Corne, de weduwe van Daniel de Milan, die Plompetorengracht 9 en 11 in bezit had en daar ook woonde, sloot met Tijman Luyten Decker in 1668 een overeenkomst over de muur: << om tegen de heynmuur der 3 genoemde huijzinge te mogen timmeren en beplanten tot bevrijding van het gezicht >>

Ridderschapstraat 16, 18 en 20

Deze drie huizen zijn (ongeveer) gebouwd op erf 3, volgens de tweede 'caert' van Paulus Ruisch. Dat erf was, evenals erf 2, gekocht door Johan van Ewijk (de rentmeester, die dicht bij het vuur zat).

Deze erven worden, zoals reeds vermeld, op dezelfde dag door hem doorverkocht aan de 'timmerman' Gijsbert Henrickss Schade die daarbij op zijn beurt weer erf 2 verkocht aan 'metselaar' Van Milhuijzen.

In oktober 1666 verkoopt Schade drie nieuw getimmerde huizen (thans de nrs. 16, 18 en 20). De eerste eigenaar van nr. 16 is Johan Winnen.

De eerste eigenaar van de nrs. 18 en 20 is Philip Pieterss Neef.

In de koopakte van de erven 2 en 3 staat: '*Twee erven met een huijsgen*'. Welk huisje dat was en waar het stond is niet te achterhalen. Bij volgende transakties wordt niet meer over dit *huijsgen* gesproken, maar misschien hebben we daar toch recentelijk overblijfselen van gevonden.

We komen daar op terug.....

Ridderschapstraat 16

De eerste eigenaar, Johan Winnen, ook wel Johannes Wenninx genoemd, was Procureur aan de Hove van Utrecht. Hij was niet onbemiddeld, want bij andere huizen levert hij nogal eens een hypotheek en bij de verdeling van zijn boedel zijn er verscheidene huizen te verdelen.

Hij had weinig familie: voor zijn naaste erfgenamen was hij een oudoom.

Ridderschapstraat 16 wordt in 1698 door die erfgenamen verkocht aan Hendrik Verschuer. Uit de papieren komt niet naar voren wat diens beroep is geweest. Wel kan daaruit de conclusie worden getrokken dat hij behoorlijk honkvast was: zijn ouderlijk huis lag bij de 'Plompentoorn', toen hij trouwde woonde hij in de Lange Jufferstraat en toen hij in 1756 overleed woonde hij in de 'Ridderstraat'. In dat jaar verkopen zijn erfgenamen (hij liet een mondige dochter en een onmondige 'zoonszoon' na), Ridderschapstraat 16 aan de 'exploiteur' Samuel Gijsbeek. In 1797 verkopen de erfgenamen van Samuel Gijsbeek het huis, nu met de aanduiding H731, (vanwege de dan

ingevoerde wijkhuisnummering), aan schoenmaker Bernard Merrebach (ook wel Marbach).

Bij de eerste vermelding in het kadaster, in 1821, blijkt het huis het bezit te zijn van de barbier Elbertus Morren.

Dit, oorspronkelijk in 1666 gebouwde huis moet rond 1800 zijn afgebroken. Namelijk bij een boedelscheiding in 1846, waarbij deurwaarder Jan Carel Morren het huis verkrijgt, wordt gezegd dat zijn vader Elbertus Veenkuijl Morren in 1817 daar 'grond' kocht, waarop hij een huis heeft doen bouwen en waarbij de tuin een ingang had aan de straat. Het toen gebouwde huis moet dus, vanwege deze ingang aan de straat, iets smaller geweest zijn dan nu.

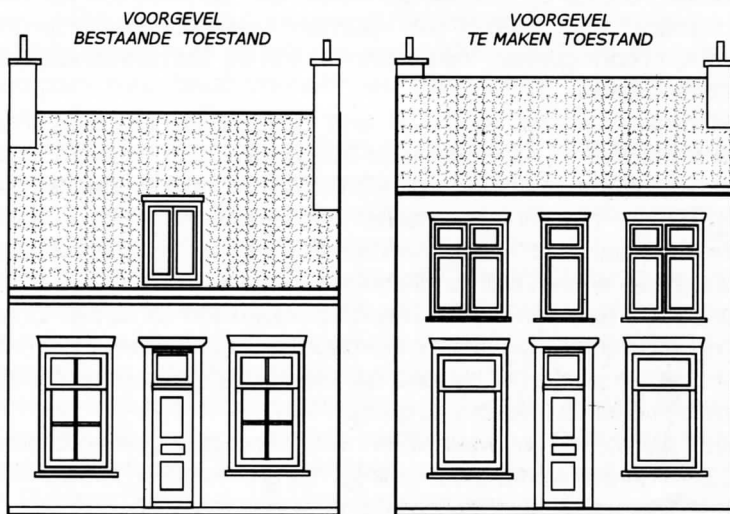
Dat huis heeft daar niet zo lang gestaan. De volgende eigenaar, winkelier Gerrit van de Wetering, kocht het huis in 1851 voor f. 1185,-, amoveert het en bouwt daar een nieuw huis in 1852.

Dat moet grondig zijn gebeurd, want hoewel oppervlakte en vorm van het perceel grond niet verandert, geeft het kadaster toch een nieuw nummer aan dit perceel. Vrij snel na die bouw, in 1856, wordt het voor de dubbele prijs verkocht: f. 2550,-.

Van dit huis(je) kennen we de vorm door een bouwtekening van 1930.

In dat jaar wordt er een verdieping opgezet en krijgt het daardoor het uiterlijk zoals we dit nu nog kunnen zien.

VERBOUWING WOONHUIS RIDDERSCHAPSTRAAT No 16 TE UTRECHT

Ridderschapstraat 16. Gedeelte van een bouwtekening, 1930. (GAU)

Ridderschapstraat 20

De eerste eigenaar van de nrs. 18 en 20 is Philip Pieterss Neef, gehuwd met Maria Adriana van de Bilt. Als zijn beroep wordt 'keeskoper' opgegeven. Waarschijnlijk komt het geld voor de koop van zijn vrouw Maria van de Bilt, want hoewel hij haar overleeft, wordt in 1678 het huis nr. 18 verkocht uit de boedel van Maria van de Bilt aan Henrick van Veen, coopman van theen. Het eigendom van nr. 20 gaat naar hun zoon Piter Neeff (ook Pieter de Nevius), groefbidder van beroep.

Het enige wat van dit huis nr. 20, bekend is (=door mij was te vinden), is dat het in 1715 in het register van het Haardstedengeld staat genoteerd als een camer met slechts 1 stookgelegenheid. Nadat Piter Neef het huis in 1678 van zijn moeder, Maria van de Bilt, geërfd had, verandert het in de periode tot 1862 slechts vier maal van eigenaar:

1690: Weduwe Annigje de Bruijn-Mos

1758: Abram van Voorst

1762: Weduwe Marbach (huis 'geëstimeerd" op f. 250,-)

ca. 1820: Johannes Abentrooth, fabrikteur.

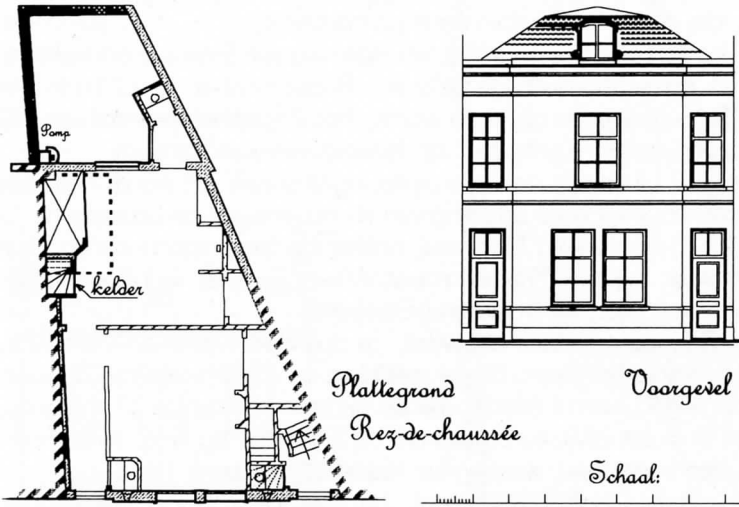
Door het van de erfgenamen van laatstgenoemde te kopen, voegt Mr. Willem Jan Rooyaards van de Ham, het huisje in 1862 aan zijn bezittingen toe.

Naast veel bezittingen aan grond en boerderijen in de provincie, vooral in de omgeving van Vleuten en Haarzuilens, had Mr. Rooyaards ook in zijn bezit de kapitale huizen Plompetorengracht 7 t/m 15, een aantal huizen in de Molensteeg en, op nr. 18 na, alle huizen aan de westzijde van de Ridderschapstraat.⁽¹¹⁾ Hij was dus een rijk man, maar ook een belangrijk man: advocaat, grondeigenaar, wethouder, lid van de Gemeenteraad en van de Provinciale Staten.

Mr. Rooyaards vraagt in 1876 een bouwvergunning aan om Ridderschapstraat, Wijk H nr. 728 (nu nr 20), nieuw 'op te bouwen', in de plaats van de gearmoveerde woning. Hieruit kunnen we afleiden dat het oude pand van 1666 op dat moment reeds was afgebroken. Het huis, dat dan gebouwd wordt, is het huidige pand nr. 20, van het begin af aan verdeeld in een bovenhuis en een klein benedenhuis.

Frontaal is dit huis een van de breedste huizen van de straat. Door zijn ligging tegen de schuin lopende oude muur van het klooster, loopt het aan de achterzijde, op een smal plaatsje uit. De huidige perceelgrootte zal medebepaald zijn door zijn kleine voorganger.

In 1926 wordt dit huis weer verbouwd, wordt de benedenverdieping een bergplaats en een werkplaats, en krijgt het grote deuren in de gevel, die het heden ten dagen in een iets veranderde vorm nog heeft.

Ridderschapstraat 20. bouwtekening 1876 (UDS)

Ridderschapstraat 18.

Dit huis verwisselt in de loop van 3 eeuwen 23 maal van eigenaar, waarvan de meesten het huis verhuren en slechts enkelen het huis zelf bewonen. Zoals reeds vermeld koopt Henrick van Veen, 'coopman van theen' en zich ook wel 'mr. mandemaker' noemende, dit huis in 1678 uit de boedel van Maria van de Bilt. Ook in de Molensteeg, aan de andere kant van de kloostermuur bezat hij een huis. Hij woonde aan de Oudegracht bij de Viebrug. Hij had contacten met bezemmakers en leveranciers van wilgenteen in Kockengen.

Na zijn overlijden, ca. 1690, komt Ridderschapstraat 18 in handen van zijn zoon Severijn van Veen, die hetzelfde beroep uitoefent. Deze overleeft zijn vader niet lang, want in 1698 wordt het huis al weer overgeschreven op zijn weduwe Maria van Oostrom en de kinderen uit twee huwelijken. Daarbij staat vermeld dat het huis verhuurd is aan en bewoond wordt door Jacobus Coutre. In 1704 wordt het publiekelijk verkocht aan mr. glazemaker Dirk Sam, die het enige jaren later weer verkoopt voor f. 713,- aan Justus Criex, achterbuurman en eigenaar van Plompstorengracht 9/11. Het is niet te achterhalen of deze bepaalde bedoelingen had met de koop van dit pand dat achter aan zijn tuin grensde. Na het overlijden van Justus Criex komt het huis terecht in zijn familie, die zoveel huizen in eigendom heeft, dat het eigendom van Ridderschapstraat 18 even niet goed te volgen is.

In 1729 blijkt het ineens eigendom te zijn, ieder voor de helft, van vleeschhouwer Willem Beumer en rouwwadenverhuurder Thomas de Clerq.

Laatstgenoemde verkoopt dan namelijk zijn 'halve huizinge' aan Willem Beumer, 'die de andere helfte reeds competeert'.

Willem Beumer, afkomstig uit Tiel, en Hermina van Wiert, weduwe van 'vetweijder' en vleeschhouwer Cornelis van Beest hebben in 1714 huwelijksplannen. Om onbekende redenen wordt 'het 2^e gebod op ordre van 't Ed. A. Gereg. opgehouden'. ('geboden' zijn huwelijksaankondigingen).

In oktober 1714 wordt de 'interdictie ingetrokken' en wordt het huwelijk toch voltrokken, met toestemming van de ouders van de bruidegom.

In januari 1716 overleed Hermina, nalatende twee voorkinderen uit haar eerste huwelijk. In juni 1716 hertrouwt Willem Beumer, wonende 'Agter het nieuwe Vleeschhuis', met Geertruij Glashorst.

Zij krijgen 5 kinderen, waarvan twee, de dochters Maria en Willemina, de volwassen leeftijd bereiken. Bij de verdeling van de erfenis van de weduwe Beumer in 1760 neemt Maria, die als oudste dochter de 1^e keus had, de weilanden in Buiten-Wittevrouwen en 'op Gaalkop' en krijgt Willemina een aantal huizen in de stad, waaronder Ridderschapstraat 18.

In 1767 wordt Ridderschapstraat 18 verkocht door kousenfabriekier Johannes Niepoort, echtgenoot van Willemina Beumer, aan Johanna Sonnius, weduwe van piequeur Feijt Steeger. Toen zij overleed in 1775, zonder kinderen na te laten, woonde ze in de Ridderschapstraat.

Het huis wordt van haar erfgenamen gekocht in 1775 door Lambertus de Graaf, bediende op de schietschuit. Daarna komt het korte tijd, tussen 1804 en 1807, in handen van Melchior de Glindt, die het dan voor f. 800,- verkoopt aan het Nederduitsche Oude Mannen en Vrouwenhuis.

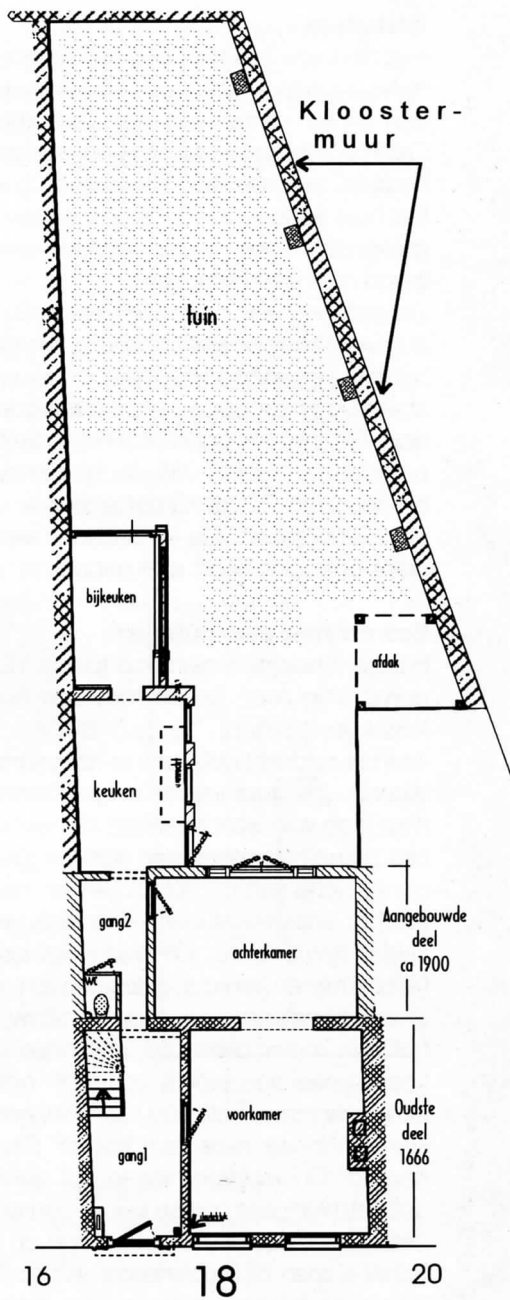
We zijn dan aangeland in de tijd waarin de registratie van eigenaren door het Kadaster wordt verricht, We volstaan daarom met een lijst van eigenaren (E) en eigenaren, die ook zelf in het huis woonden(B/E):

1853	Johannes Achterbosch	zonder beroep	f. 2375,-	koop	E
1868	Wilhelmina Achterbosch	zuster van J.A.		erfenis	B/E
1870	Theodorus Deuvelingen	oppasser	f. 2475,-	koop	E
1898	Wilhelmina Deuvelingen	zuster van T.D.		erfenis	B/E
1898	Peter Jan de Graaf	timmerman	f. 3050,-	koop	E
1916	Jan Baarspul	ambtenaar S.S.			B/E
	en Maria Louise Waltman,	geh. met J.B	f. 3750	koop	B/E
1949	Paulus A. Baarspul	kok			E
	en Willem Valk	aannemer			E
	en Dirk M.G. Hagemans	ambtenaar	f. 9000,-	koop	B/E
1965	Dimosthenes Magolidis	employée	f. 23000,-	koop	B/E
1976	Nora Pulle - Starke	documentaliste		koop	B/E
1995	Het Utrechts Monumentenfonds			legaat	E

Ridderschapstraat 18.
 Begane grond,
 voorgevel en
 achtergevel
 (1996, opmetingstekening Si.)

16 18 20

16 18 20

Bouwfasen

Het deel van het huis aan de straatkant is nog het oude in 1666 gebouwde huis, vrij bescheiden van afmetingen: 7 m breed, 5 m diep. Eigenlijk maar één flinke kamer en een hal met daarin oorspronkelijk een spiltrap. Daarboven een verdieping en een zolder. In een tweede fase is aan de achterzijde, over de hele breedte en hoogte, een deel van 4 meter diep tegen het huis aangebouwd. Door die toevoeging is het huis royaal van afmetingen geworden. Later is een keuken aangebouwd, die daarna nog eens is verlengd met een bijkeuken.

De datering van deze verbouwingen is niet precies aan te geven, omdat de bouwtekeningen niet bewaard zijn gebleven. Omdat het indienen van bouwtekeningen vóór 1860 niet nodig was, ligt het voor de hand te veronderstellen dat de bouw van die tweede fase vóór dat jaar heeft plaats gevonden. Gezien het gebruikte materiaal lijkt het echter meer een aanbouw uit onze eeuw. Hierbij valt de 'verdenking' op de periode 1898-1916 waarin timmerman P.J. de Graaf eigenaar was. Dit kan ook gelden voor de eerste aanbouwkeuken. De bijkeuken is van latere datum, misschien rond 1950, want ook toen heeft een aannemer het pad van dit huis gekruist....

Een erf met een 'huijsgen'.

Enkele bladzijden hiervoor (bladz. 12) beloofde ik u terug te komen op de opmerking over '*erven met een huijsgen*', die Johan van Ewijck in 1665 kocht en verkocht.

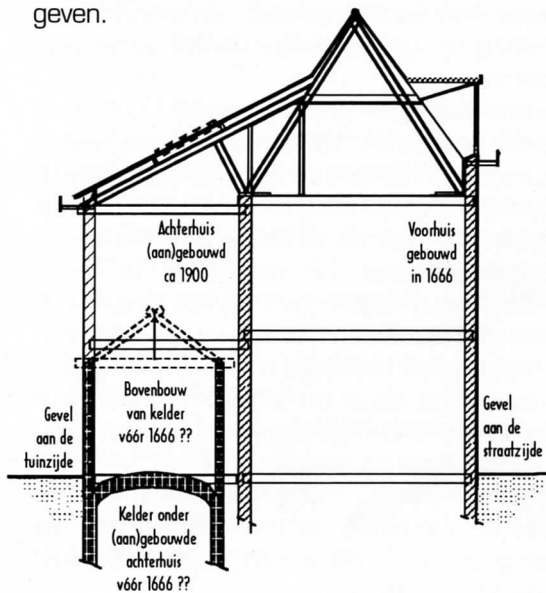
Toen bij onderhoudswerk in het voorjaar van 1996 - het huis was even onbewoond - de vloer van de achterkamer open moest, bleek zich hieronder een met puin volgestorte kelder te bevinden.

Het gewelf van de kelder was weggehakt om plaats te maken voor de vloerconstructie van de achterkamer. Hieruit volgt dat de kelder er al was voordat het achterhuis werd aangebouwd. De muur van het achterhuis is op de kelder gefundeerd. De kelder ligt los, op een halve meter afstand, van het (voor-)huis en kan dus gebouwd zijn na de bouw van het (voor-)huis maar kan er ook al geweest zijn vóór de bouw, in 1666. Maar een kelder moet, zoals het een kelder betaamd, een bovenbouw gehad hebben. Bij de diverse verkooptransakties wordt op geen enkele wijze een huisje met kelder in de akten vermeld, hetgeen toch wel gebruikelijk is.

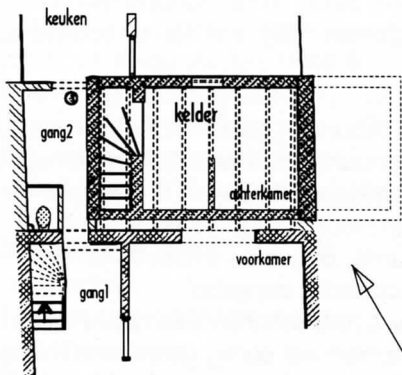
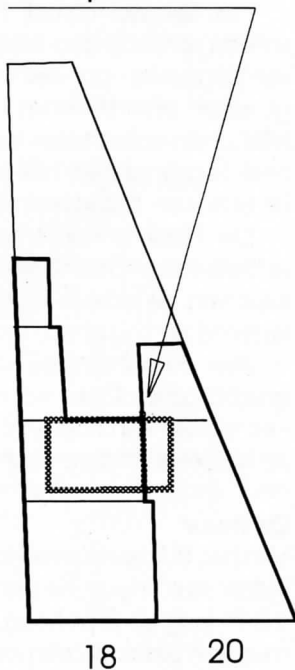
Behalve in die akte van 1665! Daarin wordt, eenmalig, een *huijsgen* genoemd. Onbewezen, maar wel aanlokkelijk, lijkt het om te veronderstellen dat het hier gaat om de kelder van een *huijsgen* dat op het achterterrein van het Wittevrouwenklooster stond en dat afgebroken werd door timmerman Schade toen hij Ridderschapstraat 18 (en 20) bouwde. Ondersteuning van die veronderstelling vinden we als we de bouwtekening van Ridderschapstraat 20 van 1879 bekijken (op bladz. 15).

Uit die tekening blijkt dat nr.20 toen een kelder had aan de zijde van nr.18, in het verlengde van en met dezelfde breedte als bovengenoemde volgestorte kelder. Indien deze twee kelders vroeger één kelder geweest is, dan stond er dus ook één *huijsgen* op beide percelen.

Bij gelegenheid moet bouwhistorisch onderzoek daar uitsluitsel over kunnen geven.

De ligging van de kelder onder de beide percelen Ridderstraat 18 en 20

De ligging van de kelder onder het achterhuis

"Het huijsgen" ??

Situatietekeningen van de onder het achterhuis gevonden kelder:

(niet op schaal. Tek. Si)

Aan de rustige kant

De achterhaalbare geschiedenis van de grond waarop het huis Ridderschapstraat 18 is gebouwd, begint al in 1248, als de in het wit geklede Magdalenazusters die plek uitkiezen - of aangewezen krijgen - om daar een, voor hen, ander leven te gaan leiden. Het lijkt aannemelijk, om voor de hand liggende redenen, dat voor de vestiging van een Magdalena-klooster een rustige plek in de stad werd uitgekozen.

Volgens geschreven gegevens lag de grond waarop het huis Ridderschapstraat 18 is gebouwd, omstreeks 1600 aan de rustige kant van het klooster: Er was een boomgaard, die slechts eenmaal per jaar wat drukte gaf om de sterappels of jutteperen te plukken en die - misschien wel - op te bergen op de zolder van het huisje waar we de kelder van vonden.....

Het lijkt wel of het *huis* Ridderschapstraat 18, dat sinds 1667 nog steeds op die grond staat, die rust heeft meegekregen. Bij het verzamelen van gegevens voor het maken van dit Steen-Goed hebben we geen onrustige zaken of momenten kunnen registreren. Uiteraard een relatief begrip. Misschien zullen velen van haar bewoners, als ze nu nog stem zouden hebben, zeggen dat ze niet zo'n rustig leven hebben gehad. Maar, jammer voor de schrijver, het komt niet naar voren uit de papieren.

De *Ridderschapstraat* was echter niet zo rustig. Met name aan de andere kant. Lees Van de Monde en Van Hulzen er maar op na. Aan die kant van de straat is veel meer gebeurd en veranderd: Adel en politiek, kazerne en militairen, brand en de Meisjes HBS.

Aan de achterzijde keek Ridderschapstraat 18 uit op de Plompetorengrachthuizen. Daar woonde rijk, belangrijk en mogelijk wat onrustiger volk. Het wonen kan dus best aardig geweest zijn in Ridderschapstraat 18. Je had veel te zien, naar beide zijden. Eerste rang; wel aan de rustige kant.

De muur

Van het Wittevrouwenklooster is niets behouden gebleven, behalve een vervallen stuk muur, nu dienende als tuinmuur. Het betreft een muur van ca. 16 m lang en 2 m hoog, gemetseld van kloostermoppen. De muur is i.v.m. met een afdak en een klimopbegroeiing niet goed te fotograferen.

Je hand te mogen leggen op zo'n muur is, of geeft - in geval van een zekere gevoeligheid op dat gebied - een historische sensatie.

Van welke tijd die muur precies is, is niet zo belangrijk. Wel dat hij heeft toegekeken op het leven van twintig, misschien wel dertig generaties mensen. Je hand te mogen leggen op zo'n muur lijkt je te verbinden met die mensen, die Utrechtse die aan die rustige kant van Utrecht en aan die rustige kant van de Ridderschapstraat woonden.

Noten

- 1- In een transportakte in 1612 verkopen de erven Zuitoort de huizen Plompetorengracht 9 en 11 aan Alexander van Lamsweert. Daarbij wordt als belending genoemd: *'agter sekere boomgaard competerende het Convent.'*
- 2- J.W.C. van Campen, Stichting en status van het Wittevrouwenklooster te Utrecht, artikel in Archief voor de Geschiedenis van de Katholieke Kerk in Nederland, 1975.
Deze publicatie geeft een heel goed overzicht van hetgeen bekend is over het Wittevrouwenklooster en heeft daarom voor dit 'Steen-Goed' als basis gediend voor de gegevens over het klooster.
- 3 RAU, Het Archief van het Wittevrouwenklooster, Inleiding.
- 4 J.J. Dodt van Flensburg, Archief voor Kerkelijke en Wereldsche Geschiedenissen, 2^e deel, p31.
- 5 RAU, Catalogus van de archieven van de kleine kapittelen en kloosters, p121.
- 6 idem.
- 7 JOU, 1972, p115, Utrecht in de 17^e eeuw, Werkgr. Kunsthist. Inst. R.U.U.
- 8 N.v.d. Monde,
Geschied- en oudheidkundige beschrijving ... der stad Utrecht, deel 1, p209.
- 9 RAU, Het Archief van het Wittevrouwenklooster, p11, inv.nr. 98.
- 10 GAU, Bouwtekeningen 1910 - 1953, zie adres.
- 11 In een boedelscheidingsakte, d.d.16-6-1898, wordt een complete opsomming gegeven van zijn bezittingen. Zie: Kadasteroverschrijving 584/57.

Verder geraadpleegd:

GAU:

UDS (Utrechts Documentatiesysteem): Gegevens per adres, over de straat, de buurt, de topografie (zie ^Blok 53), de henummering van wijkhuisnr. naar huisnr. en de bouwtekeningen.

Transporten en Plechten, vóór 1821,

Belastingregisters, Volkstellingen,

Adresboeken, DTB- boeken en Burgerlijke Stand,

ARIS (computersysteem),

Topografische Atlas.

Kadasterarchief:

Oorspronkelijke aanwijzende Tafel,

Kadastrale legger,

Overschrijvingsakten.

Foto op achterzijde: De westzijde van de Ridderschapstraat gezien vanaf de Molenstraat in 1997. Het witte gepleisterde huis is nr. 18. (foto Ans Wigbold).

Tekst en lay-out:	Dirk van Sichem
Uitgave:	Het Utrechts Monumentenfonds
Druk;	Drukkerij Den Daas
ISSN:	1383-0279

STEEN-GOED verschijnt 4x per jaar